

draget med ind, kunde Værket virkelig i sin Undertitel kaldes:
 »Tysk Liberalisme og Bismarcks Politik i det slesvig-holstenske
 Spørgsmaal«. *Erik Møller.*

**Astrid Friis: Alderman
 Cockayne's project and the
 cloth trade. The commer-
 cial policy of England in
 its main aspects 1603—
 1625. Copenhagen & Lon-
 don 1927.**

Det er en Sjældenhed her i Landet, at en historisk Disputats henter sit Emne udenfor dansk Historie, endnu sjældnere maaske, at den omhandler et Afsnit af den økonomiske Historie, og en Undtagelse, at den fremkommer paa et fremmed Sprog. Det er derfor forstaaeligt, at denne Bog allerede før sin Fremkomst vakte en vis Opmærksomhed; vigtigere dog, at den ogsaa efter sin Udgivelse har vakt Opmærksomhed, omend i andre Krese, idet den er et virkeligt lodigt Værk; Bogen er, hvor den er blevet recenseret i Udlandet, med Rette blevet stærkt rost og tjener baade Forfatteren og dansk historisk Videnskab til Ære. Ved denne Lejlighed som ved saa mange andre konstaterer man, at det ikke sjældent er Udlændinge, der gør betydningsfulde Studier i engelske Arkiver og ved at drage nye Ting frem giver bemærkelsesværdige Bidrag til engelsk Historie; det er et stort Arbejde med utrykte Kilder, der ligger bag dette Værk, men unægtelig er dette ogsaa i nogen Grad kommet til at præge Fremstillingen, idet det er som om Forf. i sin Iver for at drage dette nye Stof frem og meddele det til Læseren ikke har følt sig rigtig fri overfor det; Følgen er blevet, at visse Afsnit virker ret tungt, selvom det naturligvis paa den anden Side kan forsvares i en Bog, der efter sin Titel omhandler C.s Projekt, at fortælle Læseren alle de Faser, dette Forslag paa sin Vej gennem de forskellige Instanser gennemgik.

Men kalder Bogen sig ogsaa saaledes, er Undertitlen dog næsten ligesaa betydningsfuld, idet C.s Projekt kun behandles i den ene Halvdel af Bogen. Under den mundtlige Handling gjorde Forf. da ogsaa opmærksom paa, hvorledes Emnet først gennem Arbejdet med Stoffet havde givet sig og antaget fast Form. Bogens første Halvdel er saaledes blevet en meget bred Indledning, hvori skildres merchant adventurers og engelsk Handelspolitik, medens den sidste Halvdel omhandler C.s Forslag, hvorledes det blev sat i Værk og hvilken Indflydelse paa engelsk Klædeexport det fik. C.s Forslag gik kortelig ud paa, at man i Stedet for den Udførsel af ufarvet Klæde, der foregik gennem merchant adventurers til Nederlandene, skulde ud-

føre Klædet farvet; efter Forf. tiltalte dette Forslag Kongen saa stærkt, at han trods advarende Røster satte det igennem, og hen paa Aaret 1614 dannedes da et nyt Kompagni, King's merchant adventurers, der skulde udføre farvet Klæde. Udføreligt skildres nu Vanskelighederne for dette nye Kompagni i den følgende Tid, idet det var umuligt for det at afsætte Klædet i samme Kvanta som tidligere; da Klædeexporten saaledes gaar stærkt tilbage, optaarner der sig betydelige Vanskeligheder for Englands økonomiske Liv, og i Begyndelsen af 1617 indsættes de gamle merchant adventurers i deres Rettigheder igen; men Besværlighederne er ikke dermed forbi for Klædeexporten, bl. a. over 30-Aarskrigen Indflydelse i den følgende Tid.

Forf.s Paastand er nu, at den Krise, engelsk Klædeindustri saaledes kom ind i, tog sin Udgang i Gennemførelsen af C.s Projekt, og der lægges dermed et mægtigt Ansvar over paa denne Mand — i Modsætning til andre Bøger nærer Forf. af denne ikke større Sympati for sin Helt. Jeg tror ikke, at Forf. har set rigtigt paa dette Punkt, der forekommer mig ret væsentligt, og jeg maa i hvert Fald mene, at Dommen fældes uden tilstrækkeligt Grundlag. At Tiden ikke saa paa C. med samme Øjne som Forf., tør man maaske læse ud af, at C. faa Aar efter, i 1619, blev Lord Mayor. Og hvad Nutiden angaar, saa mangler den for at kunne tiltræde Forf.s Dom en Skildring af Samtidens økonomiske Forhold, idet man har vanskeligt ved at tro, at Gennemførelsen af C.s Forslag virkelig havde saa betydningsfulde Konsekvenser i økonomisk Henseende; man maa efter min Formening langt snarere i Forskydninger i selve de økonomiske Forhold i disse Aar finde Forklaringen.

Og hermed kommer jeg frem til, hvad jeg har paa Hjærte, naar jeg ved denne Lejlighed optræder som Gæst i Historikernes Tidsskrift: Den Forskel, der er mellem Økonomernes Synspunkter og den faguddannede Historikers overfor den økonomiske Historie. Hvor Historikeren vil være tilbøjelig til at se Aarsagen i Regeringsforanstaltninger, vil Økonomen i første Række søge Aarsagen i Forskydninger i Samfundet selv; udfra sin Oplæring, at det økonomiske Samfund er en Helhed, der følger sine egne Love, og hvor derfor Forskydninger indenfor Produktion eller Omsætning (som Pengevæsen) fremkalder vidtgaaende Ændringer i Samfundet, søger han først og fremmest Aarsagssammenhængen i Samfundet selv; det benægtes ikke, at Regeringsindgreb eller Ledelsen af den økonomiske Politik er af Betydning, men denne maa dog i sidste Instans forklares ud fra de økonomiske Forhold for at forstås. Derfor virker det ejendommeligt paa Økonomen,

at Forf. af den foreliggende Bog ikke har søgt i højere Grad at skildre de Kaar, Klædeproduktionen var underkastet, i første Række, hvorledes Priserne bevægede sig, for farvet og ufarvet Klæde, for Klæde paa Hjemmemarkedet og paa Exportmarkederne, og ej heller har spurgt, om ikke Pengeforholdenes Ændring har kunnet spille ind; først naar alle disse forskellige Forhold er undersøgt, og man ikke her kan finde Forklaringen, vil det fra Økonomens Synspunkt være berettiget at tilskrive Virkeliggørelsen af C.s Forslag den skete Nedgang i Klædeexporten. — Det skal villigt indrømmes, at hvad der er levnet os fra Fortiden, er officielle Aktstykker, der vanskeligt lader slutte ret meget til det Samfunds Økonomi, hvorfor disse Statsindgreb skulde gælde; men den Tænkning, hvori Økonomen er oplært, lader ham dog slutte en Del af de Stumper, der kan findes, lader ham ane, hvorledes Samfundet har taget sig ud, og hvilke Virkninger en Forandring har kunnet udløse. Vil derfor Historikerne ind paa Dyrkningen af den økonomiske Historie — og der er jo nogle, der mener, at det er Historikerens og ikke Økonomens Opgave — forudsætter dette, at Historikeren tilegner sig nationaløkonomisk Tankegang og forstaar økonomisk Sammenhæng og gensidig Afhængighed mellem økonomiske Fænomener; først derigennem sættes han i Stand til at skrive det økonomiske Samfunds Historie, ti først dermed kommer han til stadig at spørge: hvorfor? Først dermed vil ogsaa Forskellighederne mellem de forskellige Samfund gaa op for Forskeren og dermed vare ham mod falske Analogier fra den ene Tidsalder til den anden.

Man vil forstaa, at det er Forf.s Behandling af Alderman C.s Forslag, der danner Udgangen for disse mere almindelige Betragtninger, og man kunde maaske heraf være tilbøjelig til at slutte, at dette Punkt er af afgørende Betydning for hele Bogen. Dette vilde dog være forkert — Forf.s Behandling her har blot forekommet mig typisk, og dette er Grunden til, at jeg har bredt mig om dette Spørgsmaal. Ej heller ligger der en Maalestok for Bedømmelsen af Bogen deri, at disse Indvendinger er kommet til at optage en uforholdsmæssig Plads. Kan man ogsaa savne en Uddybning af Stoffet udfra økonomiske Standpunkter, saa skal jeg være den første til at anerkende denne Bog, der giver Læseren en betydelig og grundig Viden om engelsk Exporthandel og Handelspolitik omkring Aar 1600. Nyt Stof er fremdraget, som de engelske port books, og udnyttet paa en tilforladelig Maade, og overalt føler man, at Forf. ingen Anstrængelse har skyet for at underbygge sine Slutninger. Det maa derfor oprigtigt haabes, at Forf. vil fortsætte sine saa smukt begyndte Studier over Handels Historie.

Axel Nielsen.